

Notulen startbijeenkomsten Warmteplan Delft

Teams, 27 oktober 2020

Overzicht actiepunten

- **Actie Katja Kruit**: doorsturen PowerPoint slides aan projectteam en klankbordgroep.
- **Actie allen**: nabranders kunnen gedeeld worden via mail aan Angelique Hulspas (ahulspas@Delft.nl)
- **Actie allen**: bij wens om de parameters van het CEGOIA-model in te zien, dit aan te geven bij Katja Kruit/Marianne Teng (teng@ce.nl) of tijdens het volgende overleg met het projectteam.
- **Actie Arjen Rijdsijk**: Bilateraal contact met de woningcorporaties om het proces en informatie-uitvraag toe te lichten.
- **Actie Hans Kuipers**: bij suggesties over input van bedrijven en bedrijventerreinen, mail deze door.
- **Actie allen**: input over de verwachte beschikbaarheid van energiedragers en collectieve warmtebronnen kan worden geleverd via de mail, maar komt ook in de volgende vergadering met de projectgroep aan bod.
- **Actie gemeente Delft/Marjo Kroese**: enquête voorleggen aan klankbordgroep en afspraak maken over planning en werkwijze
- **Actie gemeente Delft**: Datumprikker sturen voor volgend overleg met klankbordgroep en projectgroep.
- **Actie Guido van Poppel**: Naam delen van belangenorganisatie voor verhuurders.
- **Actie Anda Ros**: De oproep voor de enquête via eigen kanalen verspreiden (huurdersraad van Vidomes).
- **Actie Hubert Linssen**: Contact leggen met studenten die bezig zijn met verduurzaming (vanuit TU Delft). Deze kunnen gevraagd worden te enquêteren.

Voorstelronde

Leden kerngroep:

Kerngroep	
Marjo Kroese	Kroese&Kroese
Katja Kruit	CE Delft
Marianne Teng	CE Delft
Pien van Berkel	CE Delft
Arjen Rijdsijk	Gemeente Delft
Daphne Sulkers	Gemeente Delft
Angelique Hulspas	Gemeente Delft

Klankbordgroep

Klankbordgroep	
Marcel Koops	Platform Energietransitie
Anda Ros	Huurdersraad Vidomes

Ben Herman	Ver. Bewoners-organisatie Delft (woonbron)
Kees 't Hart*	CPR Woonbron
Bart Simon	Huurdersraad Vestia
Hans de Nie	Huurders-organisatie Vulcanus (DUWO)
Tom Schuurmans*	WijWonen Delft (DUWO)
Bob Oudshoorn	bewonersvereniging BHTD
Marc Vlug	belangenvereniging TU Noord
Jaap Langhout, Hans Kuipers	Bedrijvenkring Schieoevers
Jos de Mooij*	Ondernemersfonds Delft
Josefine Rook	Energie loket
Bas Leurs	Provincie Zuid-Holland
Mathieu Baas	TNO
Nico Persoon	Haagsche Hogeschool

Projectgroep

Projectgroep	
Marco Dofferhoff*	Gemeente Delft - BOR
Sander Aupperlee	Gemeente Delft - vastgoed
Bart van de Velde, Danielle Bode	Gemeente Delft - REA
Ton van der Heijden*	Vidomes
Dolf van Muyden	Vestia
Martin Roders	Woonbron
Guido van Poppel	DUWO
Huib Halsema	Stedin
Claudia Hofemann	Deelstroom
Dennis Allard, Erik Burgman	NetVerder
Nick Zandbergen	Evides
Harald ten Dam*	HH Delfland
Hubert Linssen	TU Delft

*Afwezig bij startbijeenkomst 27-10

Introductie Warmteplan Delft

- Arjen Rijdsdijk geeft aan dat de gemeente de PAW-subsidie voor het Rode Dorp niet heeft ontvangen.
- Opmerking Huib Halsema: het eindproduct van dit proces wordt een raadsbesluit waarin staat welke instrumenten de gemeente gaat inzetten. Huib vraagt zich af waarom dit niet het beginpunt is.
 - Reactie Arjen: de gemeente moet nog gaan experimenteren en landelijk is er nog van alles in ontwikkeling. De verschillende instrumenten zullen gedurende dit traject worden verkend. Hoe de gemeente bijv. invulling kan geven aan ‘woonlastenneutraal’, is nog niet bekend.

Toelichting op het projectplan

Opmerkingen op het projectplan:

- Dolf van Muyden: januari 2020 moet zijn januari 2021 (bij fase 1 en 2)
- Huib Halsema: hoe zit het ‘starten’ in buurten eruit?

- Reactie Katja Kruit: het gaat om starten met het opstellen van een wijkuitvoeringsplan, met de buurt. De buurten waar we aan het eerst aan de slag gaan met het opstellen van een wijkuitvoeringsplan, zullen als eerst de transitie ingaan.
- Dennis Allard: ik ben bezig om met de corporatie te komen tot een warmtenet in Voorhof-Buitenhof. Dit willen we futureproof aanleggen, zodat in de toekomst ook andere panden aangesloten kunnen worden. Hoe wordt deze ontwikkeling geïntegreerd in het Warmteplan Delft?
 - Reactie Katja Kruit: de plannen moeten op elkaar aansluiten, deze ontwikkeling moet opgaan in en input leveren voor het Warmteplan. In de prioritering houden we rekening met de gebieden waar als iets gebeurt.
 - Reactie Arjen Rijsdijk: we maken gebruik van de zaken/ontwikkelingen die al lopen.
- Bob Oudshoorn: wat is de relatie tussen de verschillende teams? Vooral in het kader richting besluitvorming met de gemeente.
 - Reactie Katja Kruit: we proberen zoveel mogelijk met de projectgroep en de klankbordgroep af te stemmen en zoveel mogelijk te luisteren naar de inbreng van de verschillende groepen. Bij het projectteam gaat het vooral over inhoud en data, en bij de klankbordgroep gaat het over het proces en de manier van communiceren met de stad.
- Bob Oudshoorn: wat is de definitie van laagste kosten? Zijn dit de laagste kosten voor de gemeente, het Rijk of de bewoner?
 - Reactie Katja Kruit: hierop komen we later in de presentatie terug.
- Marc Vlug: Zou je niet juist moeten kijken naar hoogste opbrengst in CO₂-reductie?
 - Reactie Katja Kruit: we rekenen met warmteoplossingen die in 2050 allemaal CO₂-neutraal zijn. Op de lange termijn is er dus niet veel verschil tussen de oplossingen wat betreft CO₂-reductie.
- Claudia Hofemann: uiteindelijk hebben bewoners vrijheid in de keuze voor een warmteoptie, we kunnen mensen niet verplichten.
 - Reactie Katja Kruit: we noemen het zo veel mogelijk ‘voorlopige’ keuze of voorkeurskeuze.

Toelichting op Fase 1

Opmerking bij de toelichting op Fase 1:

- Niek Persoon: we hebben het hier alleen over warmte. Maar met klimaatverandering zien we de koudevraag toenemen. Dat creëert ook CO₂-uitstoot.
 - Reactie Marianne Teng: vanaf een bepaald isolatieniveau nemen we ook de koudevraag mee, dus in de berekeningen nemen we ook de kosten en het energiegebruik van een airco-installatie mee. Bij elektrische warmtepompen gaan we ervan uit dat deze ook koude kunnen maken.
- Hubert Linssen: vanuit TU Delft zijn we bezig met nieuwe ontwikkelingen. Houden jullie ook rekening met maatregelen die ontwikkeling zijn en de kostenreductie die hierbij komt kijken? TU Delft zou op zo'n vraag kunnen inspelen en synergie creëren.
 - Reactie Marianne Teng: voor de warmtepomp nemen we geen kostenreductie mee, maar rekenen we wel een verbeterd rendement.
 - Reactie Katja Kruit: voor geothermie, bijvoorbeeld, nemen we wel kostenreductie mee. Als er een wens is om bij een bepaalde warmtetechniek uit te gaan
 - Reactie Arjen Rijsdijk: in dit Warmteplan gaan we uit van de huidige kennis en stand van de techniek. Het Warmteplan krijgt elke 4-5 jaar een update, waarin nieuwe ontwikkelingen kunnen worden meegenomen.
- Dennis Allard: worden de in pandige/bouwkundige kosten ook meegenomen?
 - Reactie Marianne: De kosten zijn zoveel mogelijk gebaseerd op praktijkkosten, in sommige gevallen zitten hier ook in pandige kosten bij, bijvoorbeeld bij aansluitingen op een warmtenet.

- **Actie allen:** bij wens om de parameters van het CEGOIA-model in te zien en evt. input te leveren, dit doorgeven aan Katja Kruit/Marianne Teng of tijdens het volgende overleg met het projectteam.
- Marcel Koops: bij het doorrekenen van de kosten ga je uit van laagste nationale kosten, maar het is belangrijk hoe deze kosten verdeeld zijn. Kijken jullie daar ook naar?
 - Reactie Katja Kruit: in het model kijken we naar de totale kosten omdat we ver vooruit kijken naar de kosten in 2050. Er zijn veel onzekerheden in de eindgebruikerskosten op de lange termijn, vanwege subsidies en belastingen. In de buurtfactsheets kijken we wel in meer detail naar de kosten voor verschillende partijen.

Informatie-uitvraag

- Er is een vraag van CE Delft of de woningcorporaties de volgende informatie kunnen aanleveren: geplande gebouwschilrenovaties en aanwezigheid van blokverwarming. Als er al plannen zijn die vast staan, nemen we deze mee als uitgangssituatie.
 - Reactie Guido van Poppel: veel plannen zijn ‘in potlood’, het is lastig om vage plannen/ideeën/strategieën te delen.
 - Reactie Dolf van Muyden: Vestia heeft verbeterplannen, namelijk ruim 300 woningen naar label C brengen. Om deze naar label B te brengen moeten ook alle voordeuren worden vervangen, maar deze zijn nog van goede kwaliteit. De woningcorporatie beschikt niet over de financiële middelen hiervoor.
- **Actie Arjen Rijdsdijk:** bilateraal contact met de woningcorporaties in Delft om de uitvraag en het proces toe te lichten.
- **Actie gemeente Delft/CE Delft:** Projectteamoverleg plannen over de informatie-uitvraag en uitgangspunten.
- Hans Kuijpers: ik mis de input van bedrijven en bedrijventerreinen. Zij hebben ook input. Bijvoorbeeld maakindustrie als BKS denkt aan waterstof. Dat zou ik graag zien in de informatie-uitvraag.
 - **Actie Hans Kuipers:** bij suggesties over input van bedrijven en bedrijventerreinen, mail deze door.

Verwachte beschikbaarheid energiedragers en collectieve warmtebronnen

- Huub Halsema: uit onze analyse blijkt dat de beschikbaarheid van groengas een sterke gevoeligheid heeft voor de uitkomst. Ik zou aanraden om niet met één getal te rekenen. Bovendien beïnvloedt de hoeveelheid waterstof de uitkomsten, afhankelijk van de kostprijs per m³. Ook hiervoor zou ik een tussental kiezen.
- Guido van Poppel: hybride technieken zouden ook een optie kunnen zijn.
 - Reactie Katja Kruit: Hybride warmtepompen worden meegenomen in de analyse.
- Claudia Hofemann: we zitten in een regio waar veel warmte beschikbaar is, en geen grond voor biomassa. Er zijn zeker monumentale panden waar groengas nodig is, maar in hoeverre nemen jullie de randvoorwaarde beschikbaarheid van warmte in de regio mee?
 - Reactie Marianne: we hanteren losse limieten voor gas, biomassa en warmte. De hoeveelheid warmte in de regio is hoog, hier houden we rekening mee.
- Bob Oudshoorn: 1) ik vraag me af of all-electric technieken meegenomen worden, 2) bij biomassa voor individuele ketels moet rekening gehouden worden met emissies van fijnstof 3) in de wijk Tanthof zijn als studies naar energiegebruik gedaan.
 - Reactie Marianne Teng: ja, all-electric wordt meegenomen. We gaan in de berekeningen uit van een onbeperkte beschikbaarheid van elektriciteit.

- Reactie Marc Vlug: in het model wordt uitgegaan van onbeperkte beschikbaarheid van elektriciteit. Wordt ook gekeken dat deze op een duurzame manier wordt opgewekt?
- Reactie Marianne Teng: de aanname is dat de elektriciteit in 2050 CO₂-neutraal is.
- Dolf van Muyden: ik ben geen voorstander van biomassa. Waarom staat er ‘alleen toepassen in gebieden met lage stedelijkheid’?
 - Reactie Katja Kruit: Een optie is om biomassa alleen toe te staan in buitengebied (buiten de stad) in verband met fijnstofemissies.
 - Reactie Dolf van Muyden: ook komt er bij het verbranden van biomassa CO₂-uitstoot vrij. Ook daarom lijkt dit me geen goede optie.
- Marcel Koops: hoe wordt een koppeling gemaakt met de RES?
 - Reactie Katja Kruit: we sluiten voor de aanwezigheid van warmtebronnen aan op wat er in de RES (RSW) staat, maar niet alles in één op één te gebruiken.
- Niek Persoon: ik zou graag methanol toevoegen
 - Reactie Katja Kruit: deze techniek zit nu niet in de analyse, omdat we alleen technieken gebruiken die commercieel/op grote schaal beschikbaar zijn. Mocht dit in de komende jaren een realistische optie lijken te worden, kunnen we dit meenemen in de update van het Warmteplan.
- **Actie allen:** input over de verwachte beschikbaarheid van energiedragers en collectieve warmtebronnen kan worden geleverd via de mail, maar komt ook in de volgende vergadering met de projectgroep aan bod.

De participatie-aanpak

- **Actie gemeente Delft/Marjo Kroese:** enquête voorleggen aan klankbordgroep en afspraak maken over planning en werkwijze
- Marc Vlug: digitale enquête: hoe worden de oudere bewoners bereikt? Oudere mensen zien tegen de warmtetransitie op vanwege het ‘gedoe’ en de financiering die lastig is te overzien.
 - Reactie Marjo Kroese: het is te veel werk om de resultaten van een papieren enquête te verwerken, daarom is gekozen voor een digitale enquête. Maar het blijft een lastig punt.
 - Reactie Marc Vlug: misschien kun je een ouderenorganisatie benaderen.
- Marc Vlug: hoe bereik je de particuliere verhuurders van studentenkamers?
 - Reactie Arjen Rijdsdijk: we staan open voor suggesties.
 - Reactie Marjo Kroese: in Nijmegen is een brief meegestuurd dat de gemeente aardgasvrij gaat worden.
 - Reactie Guido van Poppel: er zijn ook belangenorganisaties die je zou kunnen benaderen. Kan een suggestie doen (**actie**).
- Niek Persoon: het lijkt me een goed idee om de enquête te verwerken in een opdracht voor het voortgezet onderwijs. Je kunt hier een project van maken. Dan krijg je de leerlingen als ambassadeur voor het Warmteplan, wat ervoor zal zorgen dat je meer en betere feedback krijgt. Dit zou een kans zijn om ook de scholen in Delft te betrekken bij het proces. Wij maken vaak gebruik van scholen in dit soort onderzoeken.
 - Reactie Hubert Linssen: ik kan studenten betrekken die bezig zijn met verduurzaming (vanuit TU Delft). Deze kunnen gevraagd worden te enquêteren.
- Dolf van Muyden: waar zijn de mensen in geïnteresseerd? Bij corporatiewoningen kijken mensen vooral naar hun portemonnee. Zij interesseren zich over het algemeen niet in CO₂-neutraliteit.
- Dolf van Muyden: we staan aan het begin van het participatie- en communicatieproces. Er is een aanloop hiernaar al wat misgegaan. Afgelopen donderdag is gepubliceerd dat wij geen subsidie krijgen voor het programma Aardgasvrije Wijken.

- Reactie Arjen Rijsdijk: we hebben ons best gedaan voor de aanvraag, maar deze niet gekregen. Het plan voor het warmtenet met de corporaties in Voorhof-Buitenhof loopt gewoon door. Nu moeten we nadenken hoe we een warmte-uitvoeringsplan voor heel Voorhof-Buitenhof maken en de financiering rond krijgen. Dit kan ook in het nog te plannen overleg tussen gemeente en woningcorporaties verder besproken worden.
- Hubert Linssen: Dit Warmteplan is het overkoepelende plan, maar moet niet verward worden met de bestaande initiatieven. Hoe gaan jullie hiermee om?
 - Reactie Arjen Rijsdijk: de gemeente zorgt voor de afstemming en ook voor de communicatiekalender.
- Anda Ros: we hebben ervaring met het enquêteren van onze huurders (huurdersraad van Vidomes). Die willen we graag delen (**actie**).
- Anda Ros: we vinden het belangrijk dat waar de klankbordgroep mee bezig is, transparant is naar de achterban.
- Anda Ros: twee leden uit de klankbordgroep kunnen ook deelnemen aan de projectgroep. Ik wil adviseren dat dit flexibel wordt ingevuld, dus dat afhankelijk van de agenda twee leden van de klankbordgroep aansluiten
 - Reactie Marjo Kroese: hier kunnen we het in het overleg met de klankbordgroep over hebben
- Marc Vlug: in communicatie is het demotiverend voor mensen om geactiveerd te worden en vervolgens te horen dat zij tot 2030 in de wachtrij staan. Het is goed om hier in de communicatie rekening mee te houden.

Volgende besprekingen

- Wethouder (wordt gepland)
- Klankbordgroep overleg uitgangspunten voor participatie
- Projectgroep besprekingen
 - Extra overleg om de modelparameters/scenario's af te stemmen
 - Bespreking conceptresultaten CEGOIA-model
- Stuurgroep overleg over uitgangspunten Fase 1